

Джежик О. В.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології*

Національного університету «Одеська юридична академія»

Татьянчиков А. О.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології*

Національного університету «Одеська юридична академія»

Бакурідзе Н. Г.

старший викладач кафедри психології

Національного університету «Одеська юридична академія»

КУРС «ОСНОВИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ» ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ПСИХОЛОГІВ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ОСВІТНИМИ СТАНДАРТАМИ

THE FUNDAMENTALS OF PSYCHOCORRECTION COURSE AS A COMPONENT OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF PSYCHOLOGISTS ACCORDING TO EUROPEAN EDUCATIONAL STANDARDS

У статті визначено, що навчальна дисципліна «Основи психокорекції» – це вибіркова навчальна дисципліна, мета якої полягає у вивченні та розумінні основних принципів та методів корекції психологічних станів та процесів. Відповідно до мети доведено логічну послідовність викладання лекційних та практичних занять.

Доведено, що освітня компонента «Основи психокорекції» може охоплювати такі аспекти, як саморегуляція емоцій, розвиток позитивних мислених стратегій, методи роботи зі стресом та тривогою, техніки впливу на власні переконання та поведінку, а також засоби підтримки психічного здоров'я, що може стати ефективним допоміжним джерелом у майбутній професійній діяльності.

Підкреслено, що програма навчальної дисципліни «Основи психокорекції» побудована за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, рекомендованого Європейською кредитно – трансферною системою (ECTS).

Обґрунтовано, що навчальна програма курсу «Основи психокорекції» укладена відповідно до вимог Стандарту вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України № 565 від 24.04.2019 року для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» та орієнтована на особистісний та професійний ріст майбутніх фахівців-психологів.

Зазначено, що процес становлення практичного психолога як фахівця вимагає від нього опанування новими знаннями, необхідними для виконання складних спеціалізованих завдань, в тому числі оволодіння сучасними технологіями здійснення корекції психологічних станів особистості.

Підкреслено, що найважливішим питанням практичної психології є надання допомоги людині в самоактуалізації та самореалізації її внутрішнього потенціалу, у досягненні гармонії її внутрішнього світу, поліпшенні суб'єктивного самопочуття та психічного здоров'я.

Ключові слова: психолог, основи психокорекції, професійні компетентності, програмні результати навчання, професійна підготовка здобувачів.

The article defines that the educational discipline «Fundamentals of psychocorrection» is a selective educational discipline, the purpose of which is to study and understand the basic principles and methods of correction of psychological states and processes. In accordance with the goal, the logical sequence of teaching lectures and practical classes has been proven.

It has been proven that the educational component of «Fundamentals of psychocorrection» can cover such aspects as self-regulation of emotions, development of positive thinking strategies, methods of working with stress and anxiety, techniques of influencing one's own beliefs and behavior, as well as means of supporting mental health, which can become an effective auxiliary source in future professional activity.

It is emphasized that the program of the educational discipline «Fundamentals of psychocorrection» is built according to the requirements of the credit-module system of the organization of the educational process in higher educational institutions, recommended by the European credit-transfer system (ECTS).

It is substantiated that the curriculum of the course «Fundamentals of psychocorrection» is drawn up in accordance with the requirements of the Standard of Higher Education, approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 565 dated 04.24.2019 for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 053 «Psychology» and is oriented towards personal and professional growth of future psychologists.

It is noted that the process of becoming a practical psychologist as a specialist requires him to master new knowledge necessary to perform complex specialized tasks, including mastering modern technologies for the correction of psychological states of the individual.

It is emphasized that the most important issue of practical psychology is providing assistance to a person in self-actualization and self-realization of his inner potential, in achieving the harmony of his inner world, improving subjective well-being and mental health.

Key words: psychologist, fundamentals of psychocorrection, professional competences, program learning outcomes, professional training of applicants.

Вступ. Необхідною умовою підготовки висококваліфікованого психолога є формування сучасного ставлення до людського організму, уявлення про нього як про цілісну систему.

Зміст психологічної допомоги полягає в забезпеченні емоційної, смислової та екзистенційної (усвідомлення життєвих цінностей) підтримки людини у складних ситуаціях її особистісного та соціального буття. Одним із найважливіших складових психологічної допомоги є психологічна корекція, метою якої є усунення недоліків у розвитку особистості.

Основи психокорекції – це навчальна дисципліна, яка вивчає теоретичні основи психокорекційної роботи, основні методи корекції психіки особистості. У процесі опанування дисципліною здобувачі набувають практичних вмінь використовувати теоретичні знання для розв'язання практичних проблем особистості, навчаються пояснювати їх з різних теоретичних підходів; складати корекційні програми згідно визначених проблем; застосовувати конкретні методи, методики та прийоми психологічної корекції на практиці; надавати психологічну допомогу різним категоріям клієнтів; проводити корекційні заходи.

Під час вивчення основ психокорекції здобувачі оволодівають такими методами практичної психокорекції як: арт-терапія, ігротерпія, методи поведінкової психокорекції, когнітивна психокорекція, вивчають основи психокорекційних технік (психогімнастика, психодрама, символдрама, проєктивні техніки тощо). Ключовим принципом психологічної корекції є єдність діагностики та корекції, з огляду на це опанування дисципліною відбувається у тісному зв'язку з курсом «Психодіагностика», який вивчається раніше. Навчальна дисципліна демонструє взаємозв'язок теоретичних підходів до вивчення психіки людини з практичними ситуаціями, в яких необхідно надавати психологічну допомогу. Знання з дисципліни допоможуть здобувачам діагностувати відхилення від норми розвитку психічної сфери, підібрати адекватні методи їх корекції. Знання з основ психокорекції також стануть в нагоді майбутнім психологам як для проведення фундаментальних психологічних досліджень, так і для вирішення прикладних завдань в галузі медичної, соціальної та вікової психології.

Освітня компонента «Основи психокорекції» вивчається після засвоєння таких навчальних дисциплін, як «Загальна психологія», «Диференціальна психологія», «Етичні засади діяльності психолога», «Вікова психологія», «Основи психотерапії та психопрофілактики» і є підґрунтям для вивчення навчальних дисциплін: «Основи психологічного консультування», «Теорія і практика психологічного тренінгу» тощо.

Виклад основного матеріалу. Освітня компонента «Основи психокорекції» читається у 7 навчальному семестрі і відноситься до циклу вибіркового навчальних дисциплін.

Мета навчального курсу «Основи психокорекції» полягає у наданні здобувачам уявлення про основи психологічної корекції, формуванні знань щодо основних теоретичних напрямків психокорекції і практичних методів корекційної роботи.

Основними завданнями курсу, вбачаємо:

- надати здобувачам цілісне уявлення про психокорекцію, як наукову галузь, історію її розвитку;
- ознайомити здобувачів з провідними теоретичними підходами до психологічної корекції;
- розвинути вміння складати психокорекційні програми відповідно до запиту, оцінювати їх ефективність;
- ознайомити здобувачів з основними методами практичної психокорекції, особливостями їх застосування в різних практичних ситуаціях;
- ознайомити здобувачів з провідними психокорекційними техніками та особливостями їх здійснення – сформувати розуміння особливостей психокорекції пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, міжособистісних відносин [3].

Відповідно до Стандарту вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України № 565 від 24.04.2019 року, Освітньо-професійної програми та навчального плану, за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія» розроблених робочою групою забезпечення кафедри психології факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія», інтегральною компетенцією є здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології та у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов [1].

Найбільш вагомими прикладами саме комплексності та невизначеності умов роботи можна навести карантинні обмеження, внаслідок пандемії «COVID-19», а згодом повномасштабну військову агресію, які вимагають від фахівця-психолога в дуже стислі терміни оволодіти широким спектром фундаментальних знань, умінь та навичок, задля того щоб втілювати у власну професійну діяльність новітні можливості науки і практики, щоб своєчасно реагувати на виклики сьогодення та надавати якісну психологічну допомогу.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Основи психокорекції» здобувачі вищої освіти повинні:

- *знати*: основні поняття та концептуальні засади психокорекції; схожість та відмінність психокорекції та психотерапії; поняття вікової та індивідуальної норми розвитку психічних процесів; показання до психологічної корекції; особливості здійснення групової та індивідуальної психокорекції; класифікацію основних методів психокорекції; особливості застосування кожного з методів психокорекції;
- *вміти*: ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання; адекватно підбирати комплекс методів психокорекційного впливу; складати психокорекційні програми, перевіряти їх ефективність; застосовувати методи психологічної корекції у відповідності до практичної ситуації; проводити психокорекційні заходи в у груповій та індивідуальній формі; передбачати результат пси-

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни «Основи психокорекції»

Структура навчальної дисципліни	
Види навантаження	год. (денна ф/н)
Кількість кредитів/год	4/120
Усього годин аудиторної роботи, у т.ч.:	50
лекційні заняття, год.	22
практичні заняття, год.	28
семінарські заняття, год.	0
Усього годин самостійної роботи, у т.ч.:	70
індивідуальне науково-дослідне завдання, год.	42
підготовка до аудиторних занять та контрольних заходів, год.	28
Екзамен	+

хокорекційного впливу на особистість; оцінювати ефективність психокорекційного впливу [3].

Вивчення освітньої компоненти «Основи психокорекції» забезпечує формування у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності (ЗК01);
- здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності (ЗК07);
- навички спілкування та міжособистісної взаємодії (ЗК11);
- здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (ФЗК02);
- здатність усвідомлювати межі своєї компетентності та дотримуватися норм професійної етики (ФЗК03);
- здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації (ФКК02);
- здатність організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову) (ФПК02) [3].

Оволодіння навчальною дисципліною «Основи психокорекції» передбачає отримання здобувачами наступних програмних результатів навчання: визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання (ПРН301); знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога (ПРН304); самостійно обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги (ПРНУ02); скласти та реалізувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, встановлювати ефективність власних дій (ПРНУ04); емпатійно взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості (ПРНК03); рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки (ПРНА01) [1].

Програма курсу «Основи психокорекції» розрахована на 120 годин, в тому числі аудиторних занять – 50, з них лекційних занять – 22 години, практичних – 28 годин. На самостійну роботу здобувачів відведено 70 годин, в тому числі на підготовку до аудиторних занять та контрольних заходів відводиться 28 годин, на виконання індивідуального науково-дослідного завдання – 42 години. Кінцевою формою контролю за вивченням курсу є екзамен (таблиця 1).

Курс лекцій з навчальної дисципліни «Основи психокорекції» включає 11 лекцій, в яких розкриваються такі теми, як:

- психологічна корекція як сфера діяльності практичного психолога;
- психокорекція в межах провідних теоретичних напрямків;
- особливості складання психокорекційних програм;

- індивідуальна та групова психокорекція;
- методи практичної психокорекції;
- основи корекції пізнавальної сфери в дитячо-юнацькому віці;
- корекція мислення;
- корекція пам'яті та уваги;
- розвиток уяви та творчих здібностей;
- психокорекція міжособистісних відносин в дитячо-юнацькому віці;
- корекція поведінки в дитячо-юнацькому віці.

Метою лекційних занять було більш глибоке та предметне ознайомлення здобувачів з основними принципами психокорекційної роботи. Окремо розглядалися можливості використання в процесі психокорекції методів і технік гіпнозу, навіювання, аутогенного тренування (метод Шульца), використання арт-терапії, основних компонентів та технік психодрами, танцювально-рухової терапії, сімейної психотерапії, технік нейролінгвістичного програмування (НЛП).

Оскільки метою вивчення дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти комплексного уявлення про арсенал психокорекційних методів, лекційний курс підкріплюється 14 практичними заняттями, спрямованими на досягнення кожного з вищезазначених програмних результатів навчання.

Мета практичних занять – це поглиблений розгляд окремих теоретичних положень дисципліни; формування вмінь та навичок їх практичного застосування шляхом виконання здобувачами індивідуальних завдань, відпрацювання теоретичного матеріалу у формі ділових ігор та тренінгових вправ.

У процесі практичних занять відбувається розширення, поглиблення й деталізація наукових знань, отриманих здобувачами на лекціях та в процесі самостійної роботи і спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, оволодіння вміннями і навичками, застосування технік і форм психокорекційної роботи. З цією метою, на практичних заняттях застосовуються інтерактивні методи: відповіді на запитання думок здобувачів, аналіз історій і ситуацій, дискусії, дебати, полеміки, мозковий

штурм, відпрацювання навичок, робота в групах, ігрове перевтілення; активні методи: моделювання професійної діяльності, навчання інших, активні ігри (проблемно-орієнтовані, дослідницькі, ділові, проєктувальні) та інноваційні методи.

Професійна підготовка психологів до психокорекційної роботи з дітьми передбачала використання під час практичних занять таких методів, як сенсорна дієта, сенсорна інтеграція, сенсо-моторний тренінг, прийоми відновчого/розвиваючого навчання (від простого до складного), метод безпомилкового навчання, Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children (TEACCH), DIR (Developmental, Individual-differences, Relationship-based), Floortime, програму нейрокогнітивної (нейропсихологічної реабілітації / ремедіації, прикладний аналіз поведінки Applied Behavior Analysis, ABA) тощо.

Крім цього, в ході практичних занять пропрацьовувались різноманітні практичні вправи, спрямовані вдосконалення/розвиток функцій уваги та пам'яті серед яких: «Мозковий штурм по визначенню основних умов успішної концентрації уваги, різні варіанти таблиць «Шульте», «Мимовільна увага», «Дерево очікувань та побоювань», Криголам «Сплутані ланцюжки», «Спостережливість», «Відчуй іншого», «Проба на роль», «Навчання новим навичкам» тощо. У процесі групової роботи здобувачі опановували навички використання різних мнемотехнічних технік запам'ятовування інформації.

На практичних заняттях здобувачі мали змогу працювати в групах, де вони розробляли стратегії для діагностики дітей на основі запропонованих кейсів. Завдання дало їм можливість зануритися в процес вивчення індивідуальних особливостей кожної дитини та визначення специфічних потреб для подальшої корекційної роботи. Здобувачі аналізували кейси, виходячи з актуальних теоретичних знань та практичних навичок, набутих під час курсу.

Під час занять кожна група здобувачів формувала індивідуальні корекційні цілі для дітей, виходячи з детального аналізу їхніх особливостей та потреб. Вони обговорювали та узгоджували кожен аспект індивідуального плану, ретельно вибираючи методи, які найкраще відповідали б конкретним вимогам та цілям. Далі здобувачі розробляли докладний план дій, в якому кожен пункт супроводжувався варіантами методик, що дозволяли адаптувати корекційний процес до унікальних потреб кожної дитини.

Особливу увагу приділяли методам, які сприяли б не лише корекції виявлених вад, а й загальному розвитку дитини, її емоційному добробуту та соціальній адаптації. Інтерактивний формат занять сприяв

обміну думками та ідеями між здобувачами, що, в свою чергу, збагачував процес навчання і робив його більш ефективним.

Цей досвід не лише підсилив фахові здібності здобувачів, але й сприяв розвитку їхніх аналітичних навичок, уміння працювати в команді та адаптувати теоретичні знання до практичних ситуацій. Таким чином, практичні заняття відіграють ключову роль у підготовці майбутніх фахівців, готових ефективно вирішувати складні задачі в області дитячої психології та корекційної освіти.

Самостійна робота є основним засобом засвоєння здобувачами навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Самостійна робота повинна виконуватись систематично. В кінці кожної лекції здобувачі одержують контрольні питання за змістом лекційного матеріалу, відповідь на які передбачає осмислення та більш глибоке засвоєння матеріалу. Самостійна робота проводиться з метою закріплення нових вмій та оформлюється письмово (реферат, доповідь, есе тощо).

З метою самостійного опрацювання навчальної дисципліни «Основи психокорекції», для більш глибокого оволодіння методами психокорекційної роботи, здобувачі також виконують індивідуальні науково-дослідні завдання: складання переліку корекційних ситуацій у відповідності до теоретичного підходу психокорекції; складання моделі психокорекційної програми; підбір вправ для конкретного методу практичної психокорекції; складання блоку вправ для підготовчого етапу корекції; складання програми корекції пізнавальних процесів; складання програми корекції невротичного прояву; складання програми корекції міжособистісних взаємин; складання програми корекції особистісної сфери; складання програми з корекції поведінки тощо.

Висновки. Отже, професійна підготовка майбутніх психологів повинна враховувати тенденцію до постійного розширення спектру соціально-психологічних проблем. У цьому контексті опанування майбутніми фахівцями-психологами навчальної дисципліни «Основи психокорекції» сприятиме підвищенню їх професійної компетентності.

Здійснений науковий пошук, звичайно, не вичерпує всіх аспектів визначеної нами проблеми підготовки висококваліфікованих спеціалістів для здійснення ефективної психокорекційної роботи. Проте, він вказав на доцільність при обговоренні робочою групою освітньо-професійної програми для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія» включити освітню компоненту «Основи психокорекції» до циклу обов'язкових навчальних дисциплін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» від 24.04.2019 № 565. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdeni%20standarty/2021/07/28/053-Psyholohiya-bakalavr.28.07-1.pdf> (дата звернення 17.04.2024).
2. Освітньо-професійна програма зі спеціальності 053 «Психологія», введена в дію наказом ректора Національного університету «Одеська юридична академія» від 05.08.2022 № 1630-6 <https://www.onua.edu.ua/ua/studentu-ua/osvitni-article&id=5290:psihologiya-opp-bakalavr-053-psihologiya&catid=615> (дата звернення 27.04.2024).
3. Тат'яничков А. О. Основи психокорекції: навчально-методичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології); кафедра психології НУ «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2021. 40 с.